

ธรรมเป็นของลำบากมาก

หลวงปู่หล้า เขมปัตโต

โพสท์ในลานธรรมเสวนา กระทั่งที่ 008739 - โดย คุณ : mayrin [6 พ.ค. 2546]

เนื้อความ :

ธรรมฝ่ายไม่เกิด ไม่ดับทรงมีอิสระเต็มภูมิ ไม่ขึ้นอยู่กับธรรมฝ่ายสังขารเลย ทรง
อริยะสัจจะธรรมจริงอยู่ ตามธรรมชาติ มีท่านผู้รู้ตามเป็นจริง หรือไม่ก็ตามทีเกิด

ธรรมฝ่ายไม่เกิด ไม่ดับก็มีได้ทรงอาการขึ้น ๆ ลง ๆ เลย ทรงธรรมไม่ตาย ไม่
แปร ไม่ดับอยู่ตามธรรมชาติแต่ไหน ๆ อนัตตาธรรมส่วนนี้ ทรงอนัตตาธรรมลึกซึ้งมาก
แท้ ๆ

ถึงจะลึกซึ้งสักเพียงใดก็ไม่เหลือวิสัยของท่านผู้รู้ไปได้ เพราะพระสติพระปัญญา
เต็มภูมิ เห็นอวิชชาตัวโง่ ๆ แล้วตัวหลง ๆ ก็ว่าจอมพลกิเลสที่ว่าได้ใช้ไม่ผิดอีกละ

มารกิเลสที่ว่าได้ใช้ไม่ผิด ว่าวันยังค่ำก็ไม่ผิดวันยังค่ำ แล้วมารกิเลสจอมอวิชชา
๔ จะรวมผลมาจากประตูดอกี้ไม่ได้

ธรรมฝ่ายเกิด ฝ่ายดับทรงสังขารโลก และกองทุกข์นั้นแล้ว นี่แล้ว ก็เกิดก็ดับตาม
อิสระอยู่หาได้ประหม่า และระอาใครไม่สืบโลกสืบสังขารอยู่อย่างนั้น อย่างนี้ อย่างนั้น
มันไกล

อย่างนี้คือผู้เขียนคือไตรสังขาร กาย วาจา ใจ นี้ อนัตตาฝ่ายสังขาร มารรวมผลกัน
อยู่อนัตตาใจแล้วไม่ต้องสงสัยให้เสียเวลาเลย (มโนอนัตตาขมมาอนัตตา) ใจมิใช่ตัวตน
ขมมิใช่ตัวตน

มีอยู่ทุก ๆ สุตฺรในทางตรงและทางอ้อม แต่จะอ้อมสักเพียงใดก็ไม่พ้นมารรวมผล
ที่ตรง ๆ นี้คือใจ ๆ ๆ ในอนัตตลักษณะสูตรใช้วิญญูณแทนใจ แปลมาเท่าใดก็ต้องสมมติ
ว่าใจ ๆ อนัตตปริยายสูตรนั้นก็โดยนัย

และก็มีคำถามสอดเข้ามาว่า อนุปาติเสสนิพพานแล้ว มีใจอยู่หรือไม่ มีผู้รู้
หรือไม่ ? กลับตาตอบแบบบ้า ๆ บอ ๆ โง่ ๆ เง่า ๆ เต่า ๆ ตุ่น ๆ ว่า ๆ อนุปาติเสสนิพพาน
มิใช่ใจ มิใช่ผู้รู้ เนื้อใจ เนื้อผู้รู้ไปจนไม่มีที่หมาย

ถ้าหมายถึงก็พอเหมือน ๆ หมุน ๆ หมั่น ๆ ๆ และก็อยากถามว่าใจก็ดีผู้รู้ก็ดี เกิดดับเป็นไหม ? กลับตาตอบอย่างพอใจว่า เกิดดับเป็น จัดเข้าในนามธรรมได้ จัดเข้าในสังขารได้อีก

เหตุนี้จึงยืนยันที่ต่างว่า "เป็นแต่สักว่ารู้เป็นแต่สักว่าเห็น" เพราะทำลายอัตตวาหุ ปาทานไปในตัวแล้ว ไตรสิกขาที่รวมพลกันมาในตัวแล้ว

เพราะธรรมแท้ก็ไม่มีมาก ที่มีมาก็เพื่อขยายออกให้สมภูมิ แม้ทางย่นลงมาหาอนัตตาธัมมอนัตตาใจก็สมภูมิเหมือนกัน หายใจออกแล้วไม่หายใจเข้าก็ไม่ได้ แต่ก็จัดเป็นกายสังขารอันเดียวกัน

เกิดดับแบบเดียวกันนี้เองแหละ สังขารธรรมก็ทรงสังขารธรรม พระนิพพานธรรมก็พระนิพพานธรรม ไม่ได้แข่งดี แข่งชั่วกัน เป็นหน้าที่พระสติพระปัญญา จะรู้เพื่อไม่เลี้ยงความหลงไว้

ถ้าพระสติพระปัญญาแข็งแกร่งเหนือความหลงแล้ว ความหลงที่ตั้งอยู่ไม่ได้ อวิชชาที่คือกองผลความหลงนั่นเอง แต่เป็นภาษาบาลี แปลเป็นไทยก็คือตัวหลง ตัวโง่ ๆ นั้นเองนี่แหละ ไม่ต้องสงสัยเลยให้เน้นซ้ำก็ได้

ธรรมะของพระพุทธศาสนาจะโยงถึงกันให้หมดก็ได้ ต้องขึ้นอยู่กับพระสติพระปัญญาของแต่ละบุคคลเป็นเกณฑ์ ที่แก้กล้ำมาเป็นพลังผลที่เรียกว่า ธรรมเป็นกำลัง ๕ อย่าง อันมีในธรรมหมวด ๕ และหมวดน้อยหมวดมาก ก็ตามก็ออกมาจากหมวดใจ

ถ้ารู้เท่าใจโดยสิ้นเชิงแล้ว ก็รู้เท่าธรรมโดยสิ้นเชิงทั้งนั้น ถ้าไม่มีอุปทานยึดว่าใจเป็นตัวตนเราเขาสัตว์บุคคล ก็ไม่ยึดมั่นถือมั่นว่า ธรรมทั้งหลายเป็นเราเขาสัตว์บุคคลไปในตัว ก็จบปัญหากันไปเท่านั้น

ที่ไม่จบปัญหา ก็เพราะรู้ตามสัญญาความจำได้หมายรู้ เคยหูก็หัดปากว่าไปเหมือนแก้วเจ้าขา กินข้าวกับกล้วย กล้วยที่คาปากอยู่ก็ไม่รู้จักชั๊ด แต่สมมติก็จริงตามสมมติ วิมุติก็จริงตามวิมุติ

จะเอาของตื่นและของลึก มาเป็นสงครามกันก็ไม่ได้ ต้องปล่อยให้เป็นจริงคนละชั้น ธรรมละชั้นไปซะ แต่...สมมุติและวิมุติเป็นของกลางไม่มีใครเป็นเจ้าของก็ตกลง ทรงอนัตตาธรรมตามเป็นจริงของธรรม ไม่เป็นหน้าที่จะไปยึดถือว่าเราเขาทำอะไร

เรื่องของใจเป็นเรื่องลำบาก ถ้าไม่มีใจ ปัญหาที่ไม่มี ถ้ายึดถือว่าใจเป็นตัวตนเรา เขาเอาจริง ๆ จัง ๆ แล้ว ความหลงคือกิเลส ก็ผยองตัวเหนียวแน่น ไม่ยอมวางให้ว่างจาก สัตว์ จากบุคคล เพราะเหตุใด ?

เพราะพระสติพระปัญญา เขาทรงพระอำนาจอ่อนกว่าความหลง คือ อวิชชา จึง เป็นเหตุให้ชนะความหลงไม่ได้ ถ้าหากว่าพระสติ พระปัญญา เหนืออวิชชาความโง่ ๆ หลง ๆ ไปแล้ว อวิชชาจอมพลหลงก็ตั้งอยู่ไม่ได้

แต่อย่างไรก็อยู่ในเกณฑ์จะชนะได้แท้ ๆ เพราะความสำเร็จอยู่กับความพยายาม เหตุนั้นพระนิพพานจึงไม่เป็นโมฆะ ผู้เชื่อว่าพระนิพพานมีเป็นโลกุตตระระ ศรัทธา เหนือความเชื่อของผู้อยู่ในชั้นโลกียวิสัยไปแล้วตาปัญญากระจ่างเห็น หนทาง ทางใจได้ไม่สุมเคาเค้นคาดคะเนใด ๆ เลย

ปรารภธรรมกับปรารภใจก็อันเดียวกัน ปรารภใจกับปรารภธรรมก็อันเดียวกัน รู้ ธรรมกับรู้ใจ รู้ใจกับรู้ธรรม ก็อันเดียวกัน ปฏิบัติใจปฏิบัติธรรม ปฏิบัติธรรมปฏิบัติใจก็ อันเดียวกัน

เคารพธรรมเคารพใจ เคารพใจเคารพธรรม ก็อันเดียวกัน รู้เท่าใจโดยสิ้นเชิง รู้เท่าธรรมจนสิ้นเชิงก็อันเดียวกัน

อดีตก็คือใจ และธรรมที่ล่วงไปแล้ว อนาคตก็คือใจ และธรรมที่ยังไม่ มาถึง ปัจจุบันก็คือใจ และธรรมที่กำลังเป็นอยู่ทรงอยู่ ๆ แต่...แต่... พระนิพพานมิได้ เป็นเมืองขึ้น ของอดีตปัจจุบัน และอนาคตใด ๆ เลย ๆ

ที่เน้นลงในปัจจุบันให้เอาเป็นตัวปฏิบัติ นั้น เพราะเหตุให้รู้จักรวมศีลสมาธิ ปัญญา เป็นสามัคคิกกลมกลืนกันลงในปัจจุบันเพ่งพินิจติดต่อกัน รวมพลตั้งมั่น และกัน ความส่งส่ายหา

เพราะจะสงสัยว่าศีลสมาธิปัญญา แยกแยกกันไปคนละเป้า ถ้าเข้าใจว่า ศีลสมาธิ ปัญญาแยกแยกกันไปอยู่คนละเป้าแล้วก็ปฏิบัติลำบากมาก ไม่เป็นอัญญะมัญญะปัจจใจ

แล้วก็จะไปสงสัยว่าเหตุและผลไปอยู่คนละเป้าอีก (เป้าอะไรก็เป้าใจนี่เอง) โอปันะยิโก ก็คือ โอปันะยิใจนี่เอง เพราะเอาใจในปัจจุบันเป็นศีลสมาธิปัญญา เดินเข้าสู่พระนิพพาน เหตุนั้นจึงมิได้บัญญัติ พระนิพพานว่าเป็นใจ

จึงบัญญัติว่า รูป จิต เจตสิก นิพพาน ดังนี้ จิตต้องเคารพพระนิพพาน ไม่เป็นที่
พระนิพพานจะมาเคารพจิต (จิตเป็นทางเดินเข้าสู่ นิพพาน) ถ้าเดินไปทางผิดก็ไปสู่ชะ
รก และชะรกก็มีหนักเบาหลายชั้นตามเหตุผลของทางชั่ว

เหตุผลทางดีก็มีหลายชั้น สวรรค์ ๖ ชั้น ชั้นพรหม ๑๖ ชั้น และอรุปรหม ๔ ชั้น
อีก สิ่งเหล่านี้ก็ต้องเข้าใจทั้งนั้นซินะ พระพุทธศาสนาละเอียดละออมากไม่มีประมาณ
ได้ ไม่เป็นหน้าที่ของลัทธิอื่นจะมาแข่งดีแข่งเด่นเลย เหลือวิสัย ขึ้นมาแข่งดีแข่งเด่นแล้ว
ผลของกรรมเล่าจะว่ายังไงจะมีคอร์รับชั่นกับใคร ๆ ก็มีในโลก และนอกโลก

เหตุนี้ผู้เขียนอยู่เดี๋ยวนี้จึงยอมด้วยอโหสิกรรมนบถือพระพุทธศาสนา แบบไม่มี
ประมาณได้ แผ่นดินหนาสองแสนสี่หมื่นโยชน์ในทางโลก แต่เคารพรักพระพุทธศาสนา
ลึกลงไปกว่านั้นอีกไม่มีประมาณ

หมดไตร โลกธาตุหรือหมดไตรจักรวาลไม่มีท่านผู้ใดเคารพเคารพรักปฏิบัติ
ก็ตาม จะเคารพรักปฏิบัติแต่คนเดียว ตามสติกำลังของเจ้าตัว แม้จะตายแล้วเกิดตายแล้ว
เกิด เกิดแล้วตาย แล้วตายมากกว่าอสงไขย อสงไขยกับก็ตาม

ก็จะไม่ยอมลดละความเลื่อมใสเคารพรักนบถือปฏิบัติพระพุทธศาสนา ตามสติ
กำลังของตนของตนอยู่ตราบนั่นทีเดียว อนิจจาเอ๋ย นิจจาเอ๋ยเที่ยงตรงเป็นมหาสัจจะ
เป็นมหาอธิฐาน

ด้วยความยอมเป็นยอมตายแบบนี้แล้ว บางทีผ่อนหนักให้เป็นเบาทำให้
บันดาลให้พ้นทุกข์โดยสิ้นเชิงในชาตินี้ก็อาจเป็นไปได้ ๆ คล้าย ๆ กับพวกเดียรถีย์ยอมตัว
กับพระบรมศาสดาว่า จะให้เกล้าอยู่ติดถิवास ๔ เดือนจึงจะบวชให้ นั่นยังเป็นของน้อย

จะบวชให้ นั่นยังเป็นของน้อย ให้เกล้าอยู่ ๔ ปีจึงจะบวชให้เกล้าอยู่ก็พอใจอยู่
ดังนี้ พระบรมศาสดาทรงพระเมตตาว่า เอ้าถ้าใจถึงขนาดนั้นก็บวชเดี๋ยวนี้ก็ได้ดังนี้

นี่เราผู้เขียนอยู่เดี๋ยวนี้จะยอมเป็นยอมตายต่อพระพุทธศาสนามากกว่าอสงไขย
อสงไขยกับปีแล้วก็จะเคารพรักปฏิบัติอยู่อย่างนี้ พระอริยะสังฆกรรม และพระอริยะ
อธิฐานธรรม ก็จะเมตตาโปรดปราณให้พ้นจากกิเลส โดยสิ้นเชิงในชาตินี้

เป็นชาติสุดท้ายก็อาจเป็นไปได้ เพราะเจตนายอมเป็นยอมตาเหนือความหลง ๆ
ไหล ๆ ไปแล้ว

และเราอยากจะปรารถนาไม่ให้อุบัติได้ไหมล่ะ ตอบไม่ให้อุบัติไม่ได้ เพราะบัญญัติไว้หมดแล้ว เพราะใจเป็นต้นบัญญัติสิ่งทั้งปวงแล้ว พระสูตรก็สูตรของกาย วาจาใจ

พระปริยัติก็ยึดเข้ากายวาจาใจ ว่าเป็นสอง ก็กายกับใจ ว่าเป็นหนึ่งก็คือใจ ว่าเป็น ๖ ก็ ตา หู จมูก ลิ้น กาย วาจา ใจ ว่าเป็นหนึ่งก็สมมติบัญญัติอันเก่านั้นเองคุณพ่อเอ๋ย ไม่ว่าจะเป็นผู้ไม่ว่า กิเลสมิได้ตั้งอยู่ที่ว่า และไม่ว่า ตั้งอยู่ที่ผู้ไปหลงยึดถือ เอาอันว่าไม่ว่า นั้นเอง

ส่วนสำคัญว่าตนว่าหรือไม่ว่า นั้นก็ต้องมีพระปัญญาเป็นนายหน้าอีก เรื่องทั้งหลายมันเป็นเรื่องของสังขารและกองทุกข์ทั้งนั้น เกิด ๆ ดับ ๆ อยู่ ตามฝ่ายทุกขะสังขิตเกิดดับทำอะไรก็เกิดดับทั้งนั้น ถ้ารู้ชัดว่าเราไม่มีแล้วจะฝืนไปยืนยันเอาที่ใด...

พระไตรปิฎกตำรา

พระไตรปิฎกจริง ก็คือหนังสืออยู่โดยรอบของผู้เขียนและผู้อ่านและผู้ฟัง ผู้จะปฏิบัติก็คือใจ เป็นหัวหน้าอันมีสติปัญญาควบคุมไปในทางที่ชอบ เพื่อต่อสู้กับราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาลงและเหือดแห้งหายไป

สิ่งใดที่ส่งเสริมต่อเติมให้ราคะ โทสะ โมหะบวกลึกเพิ่มเข้า สิ่งนั้นมีโทษสอน พระพุทธศาสนา สิ่งใดทำให้ราคะ โทสะ โมหะให้เบาลงได้เป็นตอน ๆ ไป จนถึงเหือดแห้งหายไป ชำก็ดีเร็วก็ดี ก็เป็นคำสอนของพระพุทธศาสนาทั้งหลาย

มีความหมายเป็นเกณฑ์อย่างนี้ แม้จะเรียนจบฟังจบพระไตรปิฎกก็ตาม เมื่อกิเลสไม่เบาบางลงบ้างเลย ก็เรียกว่าไม่คุ้มค่า แต่ก็ยังดีเพราะเป็นนิสัยไปทางดี เป็นสุตตะ พระหูสูตร ยังเป็นมงคลอุดมอยู่บ้างในขั้นนี้เพราะมีทุนในทางจำได้ ๆ

คัดลอกบางส่วนจาก: ธรรมเป็นของลำบากมาก หลวงปู่หล้า เขมปัตโต

๐๐๐ ด้วยจิตกราบบูชา

จากคุณ : mayrin [6 พ.ค. 2546]

ความคิดเห็นที่ 8 : (Tammy)

"เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นของธรรมดาทุกข์ พ้นจากสิ่งเหล่านี้ แล้วเป็นธรรมดาสุข
ใจใดเห็นภัยในสังสารวัฏ อย่างเต็มที่ ใจนั้นก็ดับตัณหาและสมุทัยไปในตัว
ขณะเดียวกันสติปัญญาที่ปล้นทันกันเป็นกองทัพธรรม พระปัญญาเป็นหัวหน้านำ ไม่ใช่
สมาธิหัวต่อ"

ประวัติของหลวงปู่หล้า เขมปัตโต

วัดบรรพตคีรี (ภูจ้อก้อ) อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร

ชีวประวัติ ของหลวงปู่หล้า เขมปัตโต เป็นชีวิตแห่งสมณะผู้ละวางลาภ
ยศ สรรเสริญ สุข มุ่งสู่ ความหลุดพ้นอย่างจริงจังมั่นคง ท่านเกิดเมื่อ วันจันทร์ที่
14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2454 ที่บ้านกุดสระ อำเภอหมากแข้ง จังหวัดอุดรธานี บิดาชื่อนาย
คุณ เสวตรวังศ์ มารดาชื่อนางแพง เสวตรวังศ์ เป็นบุตรคนสุดท้อง ในจำนวนพี่น้อง 8
คน อาชีพของครอบครัว คือ ทำนา ท่านศึกษาในโรงเรียนชั้นประถม ปีที่ 2 ก็ต้อง
ออกมา ในวัยเยาว์ท่านได้มีโอกาสรับใช้พระครูองค์ที่จาริกมา ในละแวกบ้านซึ่งมีส่วน
ช่วย หล่อหลอมจิตใจให้ใฝ่ในทางธรรม

อายุ 18 บวชเป็นเณร เมื่ออายุครบเกณฑ์ก็ได้บวชเป็นพระตามประเพณี
จากนั้นก็ลาสิกขา มาครองเรือนได้ประสบความเป็นอนิจจัง ทุกขัง แห้งสังขาร และ
การพลัดพราก ครั้นปี พ.ศ.2486 บวชเป็นพระมหานิกายที่วัดบ้านยางมีพระครูคุณเป็น
อุปัชฌาย์ พรรษาแรกก็สอบนักธรรมโทได้ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2488 ท่านได้ยุติ
เข้าในคณะธรรมยุต ที่วัดโพธิสมภรณ์ อุดรธานี โดยมีพระธรรมเจดีย์ (จูม พันธุโล) ครั้ง
เป็นพระเทพกวีเป็นอุปัชฌาย์ และให้ท่านไปพำนักฝึกการปฏิบัติกับหลวงปู่บุญมี ชลิต
โต ที่วัดโพธิ์ชัย หนองน้ำเค็ม อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นวัดที่เจ้าคุณพระ
ธรรมเจดีย์ เคยอาราธนาท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ไปพำนักครั้งที่ท่านกลับจาก
เชียงใหม่ และหลวงปู่บุญมี เคยได้รับการศึกษาอบรมกับท่านพระอาจารย์มั่น และ
ดำเนินปฏิบัติตามพระพุทโธอาจารย์

ถวายตัวต่อ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

ออกพรรษาปี พ.ศ.2488 แล้ว ได้กราบลาหลวงปู่บุญมี วัดโพธิ์ชัย หนองน้ำเค็ม
เพื่อไปนมัสการ ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ซึ่งมาพำนักที่วัดป่าบ้านหนองผือนาใน

อำเภอพรหมนิคม จังหวัดสกลนคร พระหล้า เขมปัตโต ออกเดินทางด้วยเท้าค้ำไหนดก็ ปักกรดจำวัดได้แวะ พักบำเพ็ญความเพียรที่ถ้ำพระเวสก์อยู่ระยะหนึ่งจากนั้นก็ออก เดินทาง จุดหมายก็คือวัดป่าบ้านหนองผือนาใน ด้วยความเลื่อมใสศรัทธาใน กิตติศัพท์แห่งปฏิบัติทาบารมีธรรมของพระเดช พระคุณหลวงปู่มั่น ฐริทัตโต ทำให้พระ หล้า เขมปัตโต อุสาหะ วิริยะ ดันดันมาจนถึงสำนักป่าแห่งนี้ ความสงบร่มรื่นเป็นสัปปา ยะสถานแห่งผู้บำเพ็ญ สมณะกรรม โอกาสทองแห่งชีวิตก็มาถึงพระหล้า เขมปัตโต มี โอกาสเข้าไปกราบแทบเท้าท่านพระอาจารย์ใหญ่ " สัจจะวาจาแห่งผู้กล้าเอ๋ย " ขอมอบ กายถวายชีวิตต่อพระอาจารย์ผู้ขาดทุกลมปราณ " ท่ามกลาง คณะสงฆ์คณะศิษย์ที่อยู่ ร่วมสำนัก อาทิ ท่านพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน , พระอาจารย์วัน อุตตโม พระ อาจารย์ทองคำ จารุวัณโน หลวงปู่มั่น ท่านเมตตาปฏิบัติสั่งฐานบอกให้พระเถรนำบริวาร ไปที่กุฏิว่าง เมื่อล่วงถึง 5 วัน ก็เข้าไปกราบเท้าขอนิสังขกับท่านพระอาจารย์มั่น ฐริทัต โต องค์ท่านก็ได้กรุณา รับ การพำนักที่วัดป่าบ้านหนองผือนาใน พระหล้า เขมปัตโต ได้รับเมตตาจากท่านพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน ให้คำแนะนำสั่งสอน ให้อุบาย ธรรมอันเป็นสิ่งที่ท่านจดจำสำนึกตลอดมา ในพรรษาปี พ.ศ.2489 ท่านได้จำพรรษาเฝ้า ฟังศึกษาปฏิบัติธรรมกับท่านพระอาจารย์มั่นและถวาย การปฏิบัติครูอาจารย์ด้วยความ เคารพ ณ วัดป่าบ้านหนองผือนาใน ซึ่งเป็นชุมคลังแห่งพุทธปัญญา วิปัสสนากรรมฐาน แห่งยุคสมัย และยังได้รับเมตตาธรรมจากพระเถรอาจารย์ ตลอดจนสหธรรมมิกัรร่วม สำนัก

ออกวิเวกกับพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน

หลังออกพรรษา ปี พ.ศ.2489 ได้ติดตามท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน ออกวิเวกไปตามป่าเขา ต่อมาได้มีโอกาสพบท่านพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ที่ถ้ำบ้าน ไร่ และท่านก็เมตตาช่วยเหลืออนุโมทนา ในกิจธุรงค์ด้วยดี เมื่อได้เวลาอันควรพระ อาจารย์หล้า เขมปัตโต ก็เดินทางกลับมากกราบหลวงปู่มั่น ฐริทัตโต ที่วัดป่าบ้านหนอง ผือนาใน และมีโอกาส ถวายการปฏิบัติรับใช้พ่อแม่ครูอาจารย์ ด้วยความเคารพศรัทธา กระทั่งปี พ.ศ. 2492 ได้บังเกิดเหตุที่นำความเศร้าสลดมาสู่พระอาจารย์หล้า เขมปัตโต อย่างใหญ่หลวงคือพระเดชพระคุณหลวงปู่มั่น ฐริทัตโต ผู้เปรียบประดุจร่ม

โพธิ์แก้วของท่าน ได้ละสังขาร จากโลกนี้ไปอย่างไม่มีวันกลับ คงเหลือไว้ซึ่งคุณูปการ เอนกอนันต์แห่งธรรมและข้อวัตรปฏิบัติอันยอดเยี่ยม

พระอาจารย์หล้า เขมปัตโต ได้รับเป็นภาระธุระในกิจน้อยใหญ่ โดยไม่เกี่ยงเพื่อบำเพ็ญกุศลถวายท่าน พระอาจารย์ใหญ่ ที่ตนมอบกายถวายชีวิตด้วยเสียดสี

เมื่อถวายเพลิงสรีระหลวงปู่มั่น ฐริทัตโตแล้ว ท่านจึงติดตามหลวงปู่เทศก์ เทศรังสี ออกวิเวก และมีโอกาส ติดตามหลวงปู่เทศก์ลงใต้แถบจังหวัด ภูเก็ต-พังงา และจำพรรษาที่ 6 ที่ โศกกลอย พระอาจารย์หล้า ชุรงค์ไปในเกาะภูเก็ต พังงา และจังหวัดตรัง ช่วงระยะหนึ่งจึงกลับมา กรุงเทพฯ พักที่วัดบรมนิวาส 5-6 วันแล้วกลับไปอีสาน จุดหมายคือ วัดบ้านห้วยทราย (หรือวัดวิเวกพัฒนาราม) อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน ท่านพำนักอยู่ที่นี่ พระอาจารย์หล้า ได้พำนักร่วมกับ ท่านพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน 3 พรรษา

สู่ภูจ้อก้อ

ปลายปี พ.ศ.2500 ชาวบ้านบ้านแวงหนองสูงใต้ มากราบนิมนต์ ท่านไปพำนักที่ภูจ้อก้อ หลวงปู่หล้า เขมปัตโต จึงได้มาพำนักที่ ภูจ้อก้อ หรือวัดบรรพตคีรี ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา วัดบรรพตคีรี (ภูจ้อก้อ) บ้านแวง ตำบลหนองสูงใต้ อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ตั้งอยู่บนภูเขา ทิวทัศน์งดงามร่มรื่นมีก้อนหินน้อยใหญ่เรียงรายงดงาม

ศาสนสถานแห่งนี้ หลวงปู่หล้า เขมปัตโต ท่านเป็นผู้นำศรัทธา ในการสร้างเพื่อถวายไว้เป็น ศาสนสมบัติ หลวงปู่หล้า เขมปัตโต ท่านเป็นพระอุดมคุณธรรมฐานที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ธรรมเทศนาของท่าน เป็นธรรมะพระป่าที่เข้มข้นตรงไปตรงมา

หลวงปู่หล้า เขมปัตโต ในปัจฉิมวัย ท่านอาพาธด้วยโรคาพยาธิ และในที่สุด ท่านมรณภาพ ด้วยอาการสงบ เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2539 ก่อนมรณภาพ ท่านขอให้ตั้งศพบำเพ็ญกุศล เพียง 3 วัน จากนั้นให้ฌาปนกิจอย่างเรียบง่าย ชีวิตสมณะของหลวงปู่หล้า เขมปัตโต เป็นชีวิตพระป่า พระอุดมคุณธรรมฐานที่ทองอาจ กล้าหาญเด็ดเดี่ยว แต่นอบน้อมต่อครูอาจารย์ผู้มีพระคุณเป็นที่สุด

นะโม เม สัพพพุทธานัง นะโม เม สัพพสังฆมมานัง นะโม เม สัพพสังฆมานัง

ขอนอบน้อมแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย พร้อมทั้งพระอริยสังฆกรรม และพระอริยสงฆ์ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น ระลึกได้ไม่ระลึกได้ก็ดี ขอผูกขาจของขาเคาพน้อมนอบ อยู่ในกาลทุกเมื่อ เอาเป็นที่พึ่งที่ระลึก ที่ปฏิบัติบูชา เพื่อดับทุกข์ทั้งปวง โดยไม่เหลือในปัจจุบันชาติ นี้เทอญ

แหล่งข้อมูล <http://www.script.co.th/buddhist/buddhist.html>

ฝากไว้ให้ลูกหลาน

- วัดก็ต้องเป็นวัด อย่าไปจัดเป็นสนามเลข มาผูกเอาเลข ก็ไม่ผิดกับมาเชกหัวพระ กับเอาชีมาทาสำนัก ซึ่งเป็นแนวความคิดที่เหยียบย่ำทำลายพระศาสนา และคุณหมื่น ปฏิปทาของสำนัก ก็มีความหมายอันเดียวกันนั้นแล

- การเอาอบายมุขมาคลุกเคล้ามอมเมาในพระพุทธศาสนา กับการสร้างมหาอเวจีมหานรก ก็มีความหมายอันเดียวกัน

- อบายมุขทุกประเภทกับโลกาวินาศก็มีความหมายอันเดียวกัน อบายมุขทุกประเภทกับมนุษย์วิบัติ สวรรค์วิบัติ พรหมวิบัติ นิพพานวิบัติ ก็มีความหมายอันเดียวกัน

- ส่งเสริมอบายมุขกับส่งเสริมให้คนปีนเกลียวออกนอกพระพุทธศาสนาก็มีความหมายอันเดียวกัน

- ผู้ไม่เห็นโทษในอบายมุข จะเป็นผู้ถึงไตรสรณคมน์แท้ยอมเป็นไปไม่ได้ ฟ้าขาวดาวสว่างไม่มีเมฆหมอก แต่มองไม่เห็นดาวจะเห็นพระจันทร์พระอาทิตย์ได้อย่างไร ผู้ไม่ถึงไตรสรณคมน์ก็อย่างนั้น อนิจจาเอ๋ย

- บางท่านอ่านแล้วนึกโกรธ จงเอาโกรธแบกไปขายให้พระนิพพานในโลกนี้ มันเต็มแล้วขายไม่ออก

- พระนิพพานดับจากสิ่งเหล่านี้ไปแล้วไม่ควรเอามากถ้าวุ่นเลย

- หลวงพ่อ หลวงตา หรือหลวงปู่หล้า เขมปตฺโต มุ่งคืออย่าได้มีเวรภัยเทอญฯ

...คัดจากหนังสือหลวงปู่หล้า เขมปตฺโต ตอบปัญหาธรรมะ

... <http://www.geocities.com/pralaah/sendoff.htm>

จากคุณ : Tammy [6 พ.ค. 2546]

ความคิดเห็นที่ 20 : (ห่วยหมากแข็ง)

อนุโมทนาด้วยค่ะ คุณเมริน ราลิกนี่ก็ย้อนไปเมื่อมีโอกาสกราบหลวงปู่เมื่อหลายปีล่วงผ่าน หลายครั้งหลายครา ครั้งแรก เดินทางทางลัด จากวัดคอยธรรมเจดีย์ ผ่านหมู่บ้านทางธรรกัณคารหนทางไกลอยู่ เมื่อเห็น ภูจ้อก้อ อันโอฬาร นิสัยเดิมอันแก้ไม่หาย นึกเพ่งโทษว่า ทำไมต้องสร้างใหญ่โต ดังนี้ เมื่อจิตเป็นอกุศล จึงทำให้ครั้งแรกนั้น ฟังเทศน์ท่านไม่รู้เรื่อง ได้หนังสือท่านมาก็ไม่อ่าน ครั้งที่สองได้กราบท่านก็ยังไม่สนใจ ได้แต่นึกว่า พระองค์นี้ดูมีบารมีมากมาย เหมือนเกจอาจารย์องค์หนึ่ง แต่เมื่อถึงบ้าน วันหนึ่ง หยิบหนังสือของท่านที่ได้มานานแล้วขึ้นมา อ่านแล้ว ตกใจ ร้องเอาอีกแล้ว หาเรื่องอีกแล้ว สันดานเก่าแก้ไม่หาย ยังไม่ทันไรเลย ชอบรู้ไม่จริงแล้ววิพากษ์วิจารณ์ หลังจากนั้นมา ปีถึงสองปีจึงจะได้ไปกราบท่านสักครั้ง หลายครั้งประทับใจประทับใจกับความเมตตาที่ได้รับจากท่าน ทั้งเราและคุณแม่ เพื่อน ๆ วันนี้ ความทรงจำนั้นยังแจ่มชัดเหลือเกิน ครั้งหนึ่งไปกับทัวร์ที่พาไปกราบหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี ซึ่งละสังขารแล้วที่ถ้ำขาม และวัดสุดท้ายที่เขาพาไปคือภูจ้อก้อ ร่วมทำบุญถวายหลวงปู่กับคณะทัวร์ไปเรียบร้อยแล้ว มีเงินเหลือติดตัวอยู่สองร้อยบาท พอเป็นค่ารถขึ้น taxi กลับบ้าน แต่นั่งมองหลวงปู่แล้วอึ้งอึ้งใจมาก อยากเอาปัจจัยเข้าไปถวายท่านด้วยตนเอง ชั่งใจอยู่สักครู่ เพราะถ้าถวายหลวงปู่ เราต้องหอบเอากระเป๋าเดินทางขึ้นรถเมล์กลับบ้าน ซึ่งไกลโอยู่ ไม่อยากลำบาก และตกเป็นเป้าสายตาของคน เพราะเหมือนคนยากไร้ หอบกระเป๋าเดินทางใบโตขึ้นรถเมล์ ทั้งกำหนดไว้แล้วด้วยว่า ไม่ให้ยืมเพื่อนที่ไปด้วยกัน ในใจนึกว่าเป็นปีกว่าที่จะได้มากราบท่าน ท่านก็ไม่ค่อยแข็งแรง ไม่สบายบ่อยมาก ถ้าไม่ถวายครั้งนี้ อีกเมื่อไรจะได้กลับมาอีก ถ้าไม่ถวายครั้งนี้ ข้างหน้าเราหรือท่าน ค่วนเป็นอะไรไปก่อนก็อดถวายกันพอดี พิมพ์ไป คิดถึงท่านไปค่ะ

เมื่อคลานเข้าไปหาท่าน หลวงปู่หยิบถาดไม้ใบโตเบ้อเริ่มเต็ม (ใหญ่โตมาก) มารับใบปวารณา เขียนเงินหนึ่งร้อยบาท ดิฉันสลดตาสลดใจทันที ด้วยความใหญ่โตของถาดไม้ เสงหน้าขึ้นมองท่าน ใบหน้าท่านเปล่งประกาย ยิ้มแย้มอ่อนหวาน หน้าเป็นสีชมพู มีรัศมีเปล่งปลั่ง พาใจเราให้ปลื้มปิติ รับรู้ว่าคุณเข้าใจเรา ท่านให้กำลังใจเรา พัดลมขนาดใหญ่ที่กำลังหมุนคว้างอยู่เบื้องบน พัดใบปวารณาให้ทำท่าจะปลิวไป หลวงปู่หยิบไม้อันยาวใหญ่มาก ตีวงทับลงบนใบปวารณาดังปึง คนหัวเราะกันใหญ่

หัวเราะทั้งถาดขนาดยักษ์และไม้ขนาดใหญ่ เมื่อเทียบกับใบปวารณา แต่ใครจะ
รู้ จะซึ่งใจเท่าผู้ที่กำลังถวายเป็นทานบอกอะไร

กลับถึงกรุงเทพฯ หอบกระเป๋าเดินทางขึ้นรถเมล์ด้วยความอึดอัดใจ ไม่สนใจ
สายตาใครทั้งสิ้น

เมตตาธรรมสื่อจากใจถึงใจ นำสะอาดรินรดลงกลางใจผู้ที่ยังว่ายวนอยู่ในโลก
ธรรม หลวงตา หลวงปู่ หลวงพ่อ ท่านอาจารย์ ท่านเป็นธรรม ใช้ภาษาถ่ายทอด
ภาษาใจให้แก่ปวงศิษย์ลูกหลานทั้งหลาย ผู้รับต้องปรับใจของตัวเองให้รับสิ่งนั้นได้ จึง
จะพบกับน้ำใจบริสุทธิ์ใสสะอาด ยิ่งกว่าสิ่งใด ๆ ในโลกวันนี้บางเวลาได้นั่งอ่าน
ชีวประวัติของท่าน ที่กว่าท่านจะยอมเขียนให้ มีได้อ่าน ท่านพระอาจารย์อินทร์ถวาย
ต้องอ้อนวอนว่า เพื่อประโยชน์ของปวงบรรดาศิษย์ และลูกหลานรุ่นต่อไปทั้งหลาย ขอ
หลวงปู่โปรดเมตตาหลายครั้งหลายครา บางครั้งน้ำตาซึม เห็นแต่ภาพความนุ่มน้อม
อ่อนน้อมถ่อมตนของท่าน เห็นแต่ความดีเด็ดเดี่ยวพากเพียร มั่นคง ซื่อตรง ตรงต่อพระ
พุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ของท่าน

นึกภาพที่ตัวเองมองท่านเมื่อไปวัดสองครั้งแรกแทบไม่ออกเลย ภาพพระภิกษุ
ร่างใหญ่ มีรัศมีผิวเปล่งปลั่ง มีลูกศิษย์ลูกหามากมาย วัดวาอารามใหญ่โต คู่มิขารมี
ใหญ่โต กว่าจะเป็นวันนี้ ที่เราได้รู้ได้เข้าใจ หลวงปู่เจ้าขา

จากคุณ : หัวหมากแข็ง [10 พ.ค. 2546]

ความคิดเห็นที่ 25 : (หัวหมากแข็ง)

สวัสดิ์ค่ะ คุณเมริน 20 ปีก่อน เมื่อครั้งไปวัดใหม่ ๆ ดิฉันเคยปลาบปลื้มกับคำ
ชมเชยของผู้หลักผู้ใหญ่ในวัดมาก หลายคนชมว่าหนูมีบุญมากนะ ที่มาวัดตั้งแต่อายุน้อย
น้อย 20 ปีผ่านไป คำตอบที่ดิฉันสรุปได้ คือ การปฏิบัติธรรม เป็นเรื่องที่ยากยิ่งยากยิ่งกว่า
สิ่งใด ๆ ในโลก

มากกว่ามากที่ดิฉันเห็นคนที่แวดล้อม ล้อมหน้าล้อมหลังครูบาอาจารย์ ไกล่ชิด
ท่าน ไปแต่วัด อยู่แต่ในวัด ไม่ก้าวหน้าในการปฏิบัติ

แต่อีกบางท่าน อยู่ไกลเหมือนอยู่ใกล้ ด้วยเขาปฏิบัติบูชา เป็นคนจริง ทำจริง จึง
ได้พบของจริง

บุคคลเช่นนี้แหละค่ะ ดิฉันเชื่อว่าเป็นผู้มีบุญ มีวาสนาอย่างแท้จริง เป็นลูกศิษย์ที่
ใกล้ชิดครูบาอาจารย์อย่างแท้จริง

ดิฉันคิดว่า แม้วานนี้องค์หลวงปู่ท่านจะละสังขารไปแล้วก็ตาม แม่หลวงปู่ไม่
กลับมามีชั้นอันเป็นสมมติอีกแล้วก็ตาม แต่จิตของหลวงปู่ยังคงอยู่ และถ้าเราสามารถ
น้อมนำเอาปฏิปทาของท่านมาเป็นแบบอย่าง เป็นเครื่องดำเนิน แม้ไม่ได้ทำท่าน แต่ก็ไม่
ทิ้งลวดลายของครูอาจารย์ ปฏิบัติตัวแบบศิษย์มีครู ท่านต้องรับรู้กับการปฏิบัติบูชาของ
เรา ขึ้นอยู่กับว่า เราจะเป็นคนจริงแค่ไหน

(โอย โอย ๆ ๆ เบื่อหน่ายความอ่อนแอต่อแท้ เหลวไหล ไม่ได้เรื่องของตัวเอง
เหลือเกิน)

คุณเมรินคะ หลวงปู่หล้าให้ความเคารพยกย่อง และนอบน้อมต่อองค์หลวงตาม
หาบัวมากค่ะ คุณเมรินคงทราบแล้วเวลานี้ท่านยังดำรงธาตุขันธ์อยู่ และธรรมที่ท่าน
แสดงในระยะนี้ เป็นไปเพื่อประโยชน์ และกำลังใจแก่ให้ผู้หวังและตั้งใจปฏิบัติมากค่ะ

โดยเฉพาะในช่วงเวลา 18.30 น. เป็นต้นไป เมื่อท่านมาพำนักอยู่ ณ.สวนแสง
ธรรม

ไม่รู้ว่โอกาสเช่นนี้จะมีให้เราไปอีกนานแค่ไหน หากเราไม่รีบคว้าไว้ เวลาไม่
สามารถย้อนกลับมาได้อีก ถ้าเราตั้งใจให้เต็มที่ จะได้ไม่ต้องมาคิดเสียดายและเสียใจใน
ภายหลัง

เจริญในธรรมค่ะ คุณเมริน

จากคุณ : ห้วยหมากแข้ง [12 พ.ค. 2546]